ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและพฤฒพลังเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

Tourism Potential and Active Aging for Supporting Community-Based Tourism in Muang District, Prachinburi Province

ทิชากร เกษรบัว (Thichakorn Kasornbua)[1*]

Received: April 18, 2025
Revised: August 20, 2025
Accepted: August 26, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและพฤฒพลังเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี และเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ทำการเก็บข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 105 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทำการสุ่มตัวอย่างได้จำนวน 85 คน เก็บจริงได้จำนวน 87 คน และเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนจำนวน 20 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบประชุมกลุ่มย่อย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านแหล่งธรรมชาติดึงดูดการท่องเที่ยวและเรียนรู้ ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึง และด้านข้อจำกัดที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนมีองค์ประกอบที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ กล่าวคือ มีพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การตีมีดโบราณ สามารถเข้าถึงได้สะดวก เชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัด และผลประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุในมิติด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ มิติด้านการมีส่วนร่วม และมิติด้านความมั่นคงหรือหลักประกัน ผู้สูงอายุของชุมชนมีศักยภาพในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การฝึกอบรมให้ผู้สูงอายุมีทักษะด้านมัคคุเทศก์และการบริหารจัดการชุมชน โดยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนรวมทั้งผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ศักยภาพ, พฤฒพลัง, การท่องเที่ยวชุมชน

Abstract

This research aimed to assess tourism potential and active aging to support community-based tourism in Muang District, Prachinburi Province and to establish development guidelines for tourism in the area. Data were collected from a population and sample group of 105 people, divided into two groups. The first group consisted of 85 randomly sampled senior citizens aged 60 and over, with 87 complete surveys ultimately collected. The second group consisted of 20 people involved in community tourism development. Data from this group were collected using interviews and focus group

[1] คณะบริหารธุรกิจและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
Faculty of Business Administration and Service Industry, King Mongkut's University of Technology North Bangkok
*Corresponding Author, Email: thichakornk@bas.kmutnb.ac.th

discussions. The assessment of tourism potential focused on four key dimensions: natural attractions and learning opportunities, local lifestyle and cultural uniqueness, accessibility and available facilities, and tourism-related limitations. The findings indicated that the community possesses several favorable attributes that support its development as a potential tourist destination. Specifically, the area is adjacent to Khao Yai National Park, has distinctive cultural practices such as traditional knife forging and banana trunk carving and is easily accessible via road connections to major attractions in the province. Furthermore, the study evaluated the capabilities of elderly residents in three dimensions: health status, community participation, and economic security, revealing that senior citizens could play a key role in supporting community-based tourism.The recommended development strategies included enhancing infrastructure, training elderly individuals in guiding and community management, and promoting active participation among both local residents and senior citizens to foster sustainable tourism development.

Keywords: Potential, Active Aging, Community-Based Tourism

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

บทนำ

ภาคการท่องเที่ยวถือเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทย โดยสะท้อนจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยว (tourism GDP) ในไตรมาส 3 ของปี พ.ศ. 2567 มีมูลค่า 650,952 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 14.16 ของเศรษฐกิจประเทศ ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยให้เติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็น นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่สร้างมูลค่าเพิ่มภาคการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจไทย นักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (wellness tourism) และการท่องเที่ยวเชิงกิจกรรม (event tourism) ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้และการขยายการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2568, หน้า 2)

จังหวัดปราจีนบุรีเป็นเมืองรองที่มีบทบาททางเศรษฐกิจสำคัญในภูมิภาค ด้วยการลงทุนจากต่างประเทศและการขยายตัวของอุตสาหกรรม ปัจจุบันแบ่งออกเป็น 7 อำเภอ และมีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ เช่น นครนายก สระแก้ว และฉะเชิงเทรา ด้านการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น วัดแก้วพิจิตร ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ฯลฯ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น ศูนย์สมุนไพรภูมิภูเบศร และการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น น้ำตกเขาอีโต้ น้ำตกธารทิพย์ ฯลฯ โดยปราจีนบุรีถือเป็นจังหวัดที่มีน้ำตกมากที่สุดในประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครนายก, 2562) ชุมชนบ้านเนินหอมตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี มีความโดดเด่นทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยมีภูมิประเทศที่เชื่อมโยงกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นหนึ่งในพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติ มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น อ่างเก็บน้ำเขาไม้ปล้อง น้ำตกเขาอีโต้ และวัดถ้ำเขาอีโต้ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด ลองกอง ชุมชนมีการรวมตัวกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (community based tourism: CBT) เพื่อกระจายรายได้และสร้างความภาคภูมิใจให้คนในท้องถิ่น รวมทั้งยังเป็นการวางพื้นฐานในการสร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุภายในชุมชนและผู้สูงอายุคืนถิ่นกลับมาอาศัยในพื้นที่บ้านเนินหอมหลังจากเกษียณอายุที่มีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงได้ดังตัวเลขจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561-2566 ของชุมชนบ้านเนินหอม (ดังภาพ 1)

ภาพ 1

จำนวนประชากรผู้สูงอายุชุมชนบ้านเนินหอม ปี พ.ศ. 2561-2566

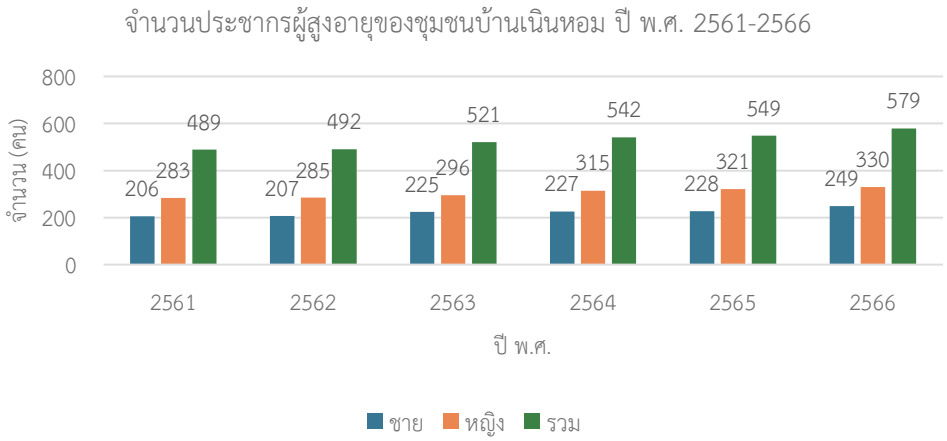

หมายเหตุ. จาก “รายงานข้อมูลผู้สูงอายุในชุมชน ปี พ.ศ. 2561-2566” โดย เทศบาลตำบลบ้านนาปรือ, 2566.

ประชาชนกลุ่มผู้สูงอายุบางคนยังมีแรงกายและแรงใจที่จะทำงาน เป็นพฤฒพลังให้กับชุมชนและสังคม สำนักงานสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ (2567) ได้นิยาม พฤฒพลัง หมายถึงกระบวนการเสริมสร้างสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่สังคมสูงอายุ ชีวิตของผู้สูงอายุไม่ได้จบลงหลักจากเกษียณ พฤฒพลังจึงเป็นพลังที่ผลักดันให้ผู้สูงอายุยังคงมีส่วนร่วมกับสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคมเปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยในพื้นที่ได้แสดงความเป็นตัวตน พึ่งพาตนเอง พฤฒพลังทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าตนเอง และไม่ปิดกั้นตัวเองออกจากสังคม โดยเฉพาะพฤฒพลังในพื้นที่บ้านเนินหอม ผู้สูงอายุบางท่านยังสามารถมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการท่องเที่ยว พฤฒพลังยังสามารถมีบทบาทเป็นอาสาสมัครหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่ได้อย่างมีคุณค่า (จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ์ และรัชนก คชไกร, 2563)

ดังนั้น การเชื่อมโยงระหว่างผู้สูงอายุกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการส่งเสริมบทบาทและสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงวัยในพื้นที่ เช่น ชุมชนบ้านถ้ำเสือ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นต้นแบบของชุมชนท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ ใช้แนวทาง BCG Model (Bio-Circular-Green Economy) ในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างกิจกรรมที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ (ต้นแบบความสำเร็จ “บ้านถ้ำเสือ” สัมผัสวิถีชุมชนท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ, 2565) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและพฤฒพลังของผู้สูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและพฤฒพลังเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดปราจีนบุรี และกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการปรับปรุงหรือการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ (ใบเฟิร์น วงษ์บัวงาม และมุขสุดา พูลสวัสดิ์, 2556)

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว (Institute of Ecotourism, 2002) ได้จัดทำแบบการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางในการตรวจสอบซึ่งได้จัดเป็นกระบวนการประเมินทรัพยากรในรายการ ดังต่อไปนี้

1. คุณภาพทรัพยากร ได้แก่ 1) จุดแข็งและจุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยว 2) ทรัพยากรได้รับการดูแลสม่ำเสมออย่างเป็นระบบ 3) มาตรฐานการให้บริการนักท่องเที่ยวมีคุณภาพสม่ำเสมอเหมาะสม 4) ทรัพยากรสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือมีมูลค่าเพิ่ม และ 5) ข้อเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนา

2. ความโดดเด่นของทรัพยากร ได้แก่ 1) ทรัพยากรมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ 2) วิเคราะห์จุดเด่นที่ทำให้ทรัพยากรแตกต่างดึงดูดนักท่องเที่ยว และ 3) สร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและความภูมิใจในท้องถิ่น

3. อำนาจในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) บทบาทของกิจกรรมในการสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว 2) มีการประเมินระดับการใช้ทรัพยากร และ 3) แนวทางการเพิ่มความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว

4. ฐานข้อมูลของทรัพยากรท่องเที่ยว ได้แก่ 1) คุณค่าของทรัพยากรต่อการท่องเที่ยว 2) พิจารณารูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทรัพยากร 3) แนวทางการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากร และ 4) อุปสรรคและข้อจำกัดในการพัฒนา

กัลยา สว่างคง (2558) ได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาและการกำหนดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวไว้ ดังนี้ 1) ด้านความสะดวกในการเข้าถึง 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 4) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 5) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ 6) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (The Institute of Science and Technology of Thailand, 2000) ได้กำหนดองค์ประกอบในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวไว้ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ธรรมชาติ เน้นการให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสามารถพัฒนาหรือสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะเที่ยวชมได้ 2) วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การดำรงชีพ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่สามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ 3) กระบวนการผลิต ปัจจัยดึงดูดหรือเสน่ห์ของเกษตรกรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านที่สามารถสร้างจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว รวมถึงรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว ในลักษณะดูงาน ทัศนศึกษา และการฝึกอบรม และ 4) การตลาด เน้นการขายและการกระจายผลผลิตการเกษตร เพื่อสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ทั้งนี้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่

จากการทบทวนวรรณกรรม ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จะใช้การวิเคราะห์ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านแหล่งธรรมชาติดึงดูดการท่องเที่ยวและเรียนรู้ 2) ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านการเข้าถึง และ 4) ด้านข้อจำกัดของที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

2. การประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุ

อาชัญญา รัตนอุบล (2562) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ หรือ active aging หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายจิตใจที่แข็งแรงสมบูรณ์มีอิสระพึ่งพาตนเองได้ มีความสามารถในการช่วยเหลือมองโลกในแง่ดี มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับต่อตนเองและสังคม

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2002) ได้ตั้งเป้าหมายของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพจะประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) มิติด้านสุขภาพ ต้องทำให้ผู้สูงอายุเกิดการรับรู้และตระหนักถึงสุขภาพของตนเอง รวมถึงการปฏิบัติเพื่อดูแลสุขภาพของตนเองให้มีความสมบูรณ์มากที่สุดตามศักยภาพ โดยกระทำอย่างต่อเนื่องความปลอดภัยในด้านสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย 2) มิติด้านการมีส่วนร่วม ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังไม่ถูกทอดทิ้งห่างไกลออกจากสังคม ควรมีกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วม ทำให้ไม่รู้สึกว่าว้าเหว่ เหงา อันจะช่วยสร้างการเห็นคุณค่าให้ตนเองกับผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้น และ 3) มิติด้านความมั่นคงหรือการมีหลักประกันในชีวิต ซึ่งมองถึงความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ซึ่งจะต้องมีความพร้อมทางด้านการเงินเพียงพอต่อการดำรงเลี้ยงชีพ มีแหล่งสนับสนุนในการสร้างงานเพื่อให้เกิดรายได้ที่พอเพียง ต่อเนื่อง ไม่ทำให้มีการดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพจะมีรูปแบบของการมีชีวิตที่มีความสุข ซึ่งชีวิตที่ดีที่มีการดำรงอยู่อย่างมีความสุขและความพึงพอใจนั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลายด้าน ที่มารวมเข้ากันอย่างเหมาะสมกลมกลืนกับชีวิตของบุคคล ตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของบุคคลนั้น ๆ จึงจะทำให้เกิดความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ

คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ จะก่อให้เกิดศักยภาพในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งแคโรล.อี. เฟอร์แรนส์ และมาร์จอรี พาวเวอร์ส (Ferrans and Power, 1992) ได้วิเคราะห์ปัจจัยขององค์ประกอบคุณภาพชีวิตของจอร์จ และเบียรา์สัน (George and Berarson) พบว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพที่ดีจะประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. ด้านสุขภาพและหน้าที่เกี่ยวกับสถานภาพของร่างกายและความสามารถในหน้าที่ที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ กิจวัตรประจำวันและการแสดงออกทางบทบาทสังคม ประกอบด้วย สุขภาพของตนเอง ความเครียด การดูแลสุขภาพ การพึ่งตนเองทางด้านร่างกาย เพศสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว การบำเพ็ญประโยชน์กิจกรรมในยามว่าง ความสามารถในการเดินทาง การสร้างความสุขในวัยสูงอายุ และการมีอายุยืน

2. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ เป็นสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของบุคคล เพราะบุคคลต้องอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องการเพื่อนช่วยแนะแนวทางแก้ปัญหาซึ่งกันและกัน ต้องการกำลังใจ การได้รับการเชื่อถือไว้วางใจ ต้องการอยู่บ้านอาศัยเป็นหลักแหล่ง มีงานทำและมีเงินใช้ในการดำรงชีวิต การพึ่งพาตนเองด้านการเงิน ที่พักอาศัย การทำงาน เพื่อนบ้าน สถานการณ์ของบ้านเมือง การได้รับการสนับสนุนทางจิตใจ และการศึกษา

3. ด้านจิตใจและวิญญาณ เป็นสถานภาพของการรับรู้การตอบสนองทางอารมณ์ หรือทางวิญญาณต่อสิ่งเร้าที่มากระทบในชีวิต ประกอบด้วย ความพอใจในชีวิต ความสุขทั่วไป ความพอใจในตนเอง จุดมุ่งหมายในชีวิต ความสงบสุขของจิตใจ ความศรัทธาในศาสนา และรูปร่างหน้าตาของตน

4. ด้านครอบครัว เป็นสถานภาพของสัมพันธ์ภาพกายในครอบครัวของบุคคลประกอบด้วย ความสุขในครอบครัว ภาวะสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว บุตร และความสัมพันธ์กับคู่สมรส

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถสรุปศักยภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม และมิติที่ 3 ด้านความมั่นคงหรือหลักประกันชีวิต

เมื่อได้ทำการทบทวนวรรณกรรม ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและศักยภาพของพฤฒพลังในชุมชนข้างต้น สามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังภาพ 2

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ภาพ 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

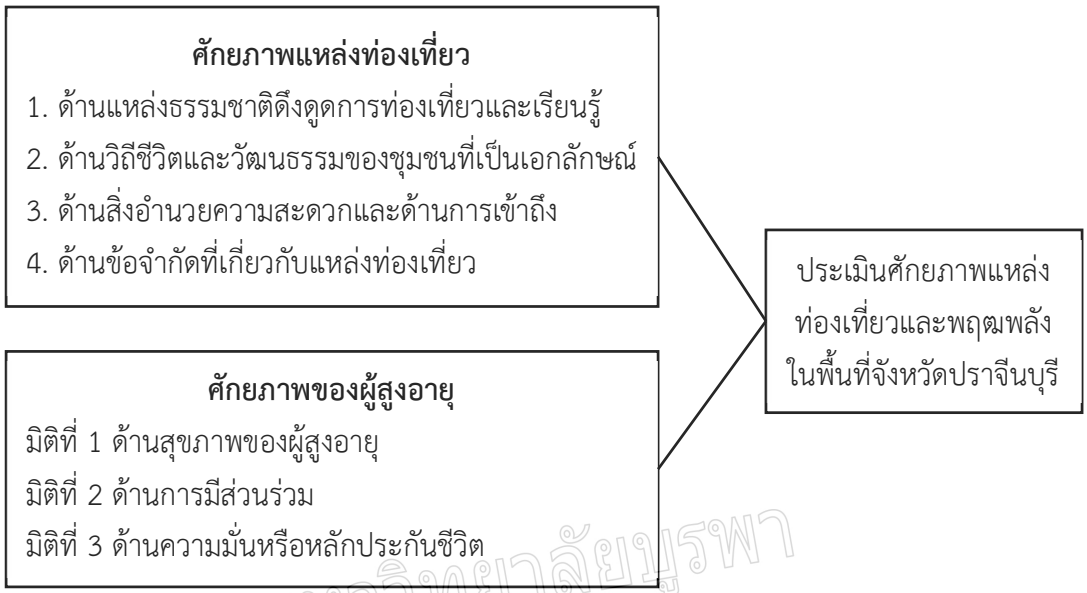

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

วิธีการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้แก่ เอกสารของทางราชการ รายงานการวิจัย บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสารอื่น ๆ และเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การประชุมกลุ่มย่อย (focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ประชากร คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านนาปรือ (ชุมชนนำร่อง) ในตำแหน่ง ครู หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ นักพัฒนาชุมชน ผู้ช่วยนักพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้นำวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลเนินหอม ผู้นำชุมชนในพื้นที่ตำบลเนินหอม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนบ้านเนินหอม ทั้งหมด 20 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุหรือพฤฒพลังในชุมชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สามารถสื่อสารได้ดี เคลื่อนไหวได้สะดวก และช่วยเหลือตนเองได้ดีที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านเนินหอม จำนวน 579 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบทราบประชากรของธานินทร์ ศิลป์จารุ (2563) ได้จำนวน 85 คน คำนวณได้จากสูตร

$$n = \frac{N}{(1 + Ne^2)}$$

กำหนดให้ n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการคำนวณ

N คือ จำนวนประชากรทั้งหมดที่ต้องการศึกษา

e คือ ระดับความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (α=0.10)

แทนค่า $n = \frac{579}{(1 + 579(0.10)^2)}$

n = 85.27 หรือ 85 ตัวอย่าง เก็บจริงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 87 คน

3. เครื่องมือในการวิจัย

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือการวิจัยของกลุ่มที่ 1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน และกลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุหรือพฤฒพลังในชุมชน ผู้วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัย ทั้งในและต่างประเทศ ทำการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ทำการทดสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และนำมาประเมินตามเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence: IOC) จากสูตรของ Rovinelli and Hambleton (1997)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มที่ 1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล นักวิจัยนัดประชุมเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ผู้นำวิสาหกิจชุมชน ประธานชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีขั้นตอน คือ 1) ติดต่อเจ้าหน้าที่หน่วยงานปกครองท้องถิ่นเพื่อขอข้อมูลกลุ่มประชากร 2) ติดต่อกลุ่มประชากรด้วยจดหมายเชิญ 3) นัดหมายประชุมกลุ่มย่อย 20 คน โดยขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่หน่วยงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และ 4) จัดประชุมกลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยใช้แบบประชุมกลุ่มย่อย ใช้ระยะเวลา 3 ชั่วโมง ทำการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการตรวจสอบข้อมูลการวิจัย หลังจากที่ได้รับข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยโดยตรวจสอบประเด็นตามแบบประชุมกลุ่มย่อยร่างขึ้น หลังจากนั้นนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุหรือพฤฒพลังในชุมชน

การเก็บและรวบรวบข้อมูล นักวิจัยนัดประชุมผู้สูงอายุในชุมชนร่วมกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ (interview) ผู้สูงอายุรายบุคคล มีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ 1) ติดต่อเจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่นเพื่อขอข้อมูลติดต่อกลุ่มตัวอย่าง 2) ติดต่อกลุ่มตัวอย่างด้วยจดหมายเชิญ และ 3) นัดสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยขอความอนุเคราะห์พื้นที่ในชุมชน จัดโต๊ะทำการสัมภาษณ์ส่วนตัวโดยนักวิจัยและผู้ช่วยเก็บข้อมูล ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาทีต่อคน ทำการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการตรวจสอบข้อมูลการวิจัยแบบสามเส้า (investigator triangulation)

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งกลุ่มที่ 1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน และกลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุหรือพฤฒพลังในชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) ดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ 1) การลดทอนข้อมูล (data reduction) นักวิจัยจะทำการจัดระเบียบข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลสามารถนำเสนอได้อย่างเป็นระบบ 2) การแสดงข้อมูล (data display) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการลดทอนข้อมูลมาจัดระเบียบและเรียงข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และ 3) การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (conclusion and verification) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมที่ได้นำมาเปรียบเทียบและสืบค้นประเด็นที่สอดคล้องกับการศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ผลจากการประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเนินหอม แสดงผลการดำเนินงานวิเคราะห์ศักยภาพในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 75 เป็นเพศชาย 5 คน คิดเป็นร้อยละ 25 มีอายุระหว่าง 50-60 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 40 อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ส่วนใหญ่เป็นผู้ชุมชน ผู้นำวิสาหกิจชุมชน คิดเป็นร้อยละ 70 หน่วยงานราชการ ผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 30

1.2 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

ชุมชนบ้านเนินหอม เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในตำบลเนินหอม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี เดิมประชาชนอพยพมาจากอำเภอปากช่องลงมาทางเขาใหญ่ ทางด้านหน้าของหมู่บ้านมีต้นไม้หอมส่งกลิ่นไปทั่ว ชาวบ้านที่อาศัยอยู่จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “ไม้หอม” ต่อมาจึงได้ตั้งชื่อตำบลว่า “เนินหอม” ตัดคำว่าไม้ออกจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านเนินหอมใช้ภาษากลางในการสื่อสารกับบุคคลภายนอกและใช้ภาษาถิ่นสื่อสารภายในหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด ลองกอง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มและภูเขา มีลำธารไหลผ่านพื้นที่ของหมู่บ้าน มีเทือกเขาซึ่งเป็นเขตของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทิศเหนือติดกับ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ทิศใต้ติดกับ ต.บ้านพระ อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี ทิศตะวันออกติดกับ ต.ดงขี้เหล็ก อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี และทิศตะวันตกติดกับ ต.โคกไม้ลาย อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี

1.3 ด้านแหล่งธรรมชาติดึงดูดการท่องเที่ยวและเรียนรู้

เนื่องจากชุมชนบ้านเนินหอมเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จึงมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงหลายแห่ง อาทิ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ น้ำตกเขาอีโต้ อ่างเก็บน้ำคลองไม้ปล้อง อ่างเก็บน้ำจักรพงษ์ รวมทั้งชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อาทิ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี พระพุทธทราวดีศรีปราจีนบุรี ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช นอกจากนี้ภายในพื้นที่ยังมีวิสาหกิจชุมชนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ 4.0 (ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร มีแหล่งการเรียนรู้โคกหนองนาโมเดล) วิสาหกิจชุมชนเกษตรบ้านทุ่ง แอนด์ ฟาร์มนา (จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ปลาส้ม ปลาร้า) กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้าภูฐาน (ผลิตเห็ดนางฟ้าภูฐานและแปรรูป) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรบ้านเนินหอม (ผลิตและจำหน่ายลูกประคบและสมุนไพรไทย) กลุ่มผลิตดอกไม้จันทน์บ้านเนินหอม (ผลิตและจำหน่ายดอกไม้จันทน์) และทองม้วนป้าอ้อย (ผลิตและจำหน่ายทองม้วน)

1.4 ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์

ชุมชนบ้านเนินหอมประชาชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยแท้ ภาษาที่ใช้พูดส่วนใหญ่เป็นภาษามาตรฐาน สำหรับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนยังมีการใช้ภาษาอีสานที่ได้รับอิทธิพลมาจากจังหวัดทางภาคอีสาน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเนินหอม ชาวบ้านในชุมชนมีความเชื่อ มีความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีหลากหลาย ดังนี้

1.4.1 ความเชื่อ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนในชุมชนนับถือ และมีความเชื่อทางจิตใจ ได้แก่ ปราสาทเทพสถิต หลวงพ่อทันใจ หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ ศาลากลางน้ำ สวนพุทธประวัติ วัดเนินหอม หลวงพ่อมิ่งมงคล วัดนาปรือ หลวงพ่อใหญ่วัดบ่อแร่ วัดวังน้ำขุ่น วัดหยุดช้าง รอยพระพุทธบาทวัดเขาพระธรรมขันธ์ หลวงพ่อใหญ่ ดังภาพ 3

ภาพ 3

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประชุมชน (หลวงพ่อใหญ่วัดบ่อแร่, หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์วัดเนินหอม)

หมายเหตุ. โดย ทิชากร เกษรบัว, ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2568

1.4.2 เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ 1) หอยหอม ซึ่งเป็นหอยที่ขึ้นตามภูเขา มีให้รับประทานเฉพาะหน้าฝน ในพื้นที่ตำบลเนินหอม 2) ไม้กฤษณา หรือไม้หอม เป็นพันธุ์ไม้ที่มีกลิ่นหอม ในอดีตมีปลูกมากในพื้นที่ตำบลเนินหอม ในบางตำนานกล่าวว่าตำบลเนินหอม มาจากไม้กฤษณา 3) หน่อไม้ไผ่ตง เนื่องจากจังหวัดปราจีนบุรี เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชื้นทำให้สามารถปลูกหน่อไม้ไผ่ตงได้เป็นจำนวนมาก ครอบคลุมในพื้นที่ตำบลเนินหอมที่มีการปลูกหน่อไม้ไผ่ตงเป็นจำนวนมาก 4) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ชุมชนบ้านเนินหอมเป็นชุมชนที่ติดกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ฝั่งปราจีนบุรี จึงเป็นเสมือนประตูที่เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ในจังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครราชสีมา และ 5) เขาอีโต้ เป็นเขาที่สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ได้จากพื้นที่ตำบลเนินหอม รองมาจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

1.4.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม ชุมชนบ้านเนินหอมมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมไว้ที่หน่วยงานราชการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเนินหอมที่สำคัญ ได้แก่ 1) การผลิตและการละเล่นอังกะลุง 2) การแทงหยวก เป็นการนำวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น คือ ต้นกล้วย มาสร้างเป็นงานฝีมือซึ่งมักจะใช้ประดับตกแต่งตามงานต่าง ๆ 3) ศิลปะการตีมีดโบราณ เป็นการตีมีดโดยใช้ฝีมือของคนไม่ใช่เครื่องจักรในการผลิต และ 4) ศาสตร์ด้านสมุนไพร จังหวัดปราจีนบุรีได้ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองแห่งสมุนไพร ดังนั้นศาสตร์ด้านสมุนไพรของชุมชนบ้านเนินหอมจึงเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาของจังหวัดปราจีนบุรี ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในพื้นที่ ที่ได้มีการสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งมีการถ่ายทอดแบบรุ่นต่อรุ่น ดังภาพ 4

ภาพ 4

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม (การแทงหยวก, ตีมีดโบราณ, ศาสตร์ด้านสมุนไพรไทย)

หมายเหตุ. โดย ทิชากร เกษรบัว, ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2567

1.4.4 ผลิตภัณฑ์ภายในชุมชม ชุมชนบ้านเนินหอมมีผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนอยู่หลายแห่ง ทำให้มีผลิตภัณฑ์หลากหลาย สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เกษตร ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรม และผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม ดังภาพ 5

ภาพ 5

ผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน

1.5 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึง

บ้านเนินหอมตั้งอยู่บนถนนปราจีน-เขาใหญ่ (เลี้ยวซ้าย) มีเส้นทางการเดินทางที่สะดวก รองรับการเดินทางโดยยานพาหนะส่วนตัว แต่ในส่วนของการเดินทางโดยระบบการขนส่งสาธารณะยังไม่มีรองรับนักท่องเที่ยว พื้นที่ภายในชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งที่พักเครือข่าย ทั้งที่เป็นของเอกชนและหน่วยงานของรัฐ เช่น โรงแรมวิลล่าวิชชาลัย นอนเพลินรีสอร์ท ภูชรินทร์รีสอร์ท เมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่าที่พักมีเพียงพอต่อการรองรับ ด้านสาธารณูปโภคมีระบบที่ครบครัน ทั้งไฟฟ้า น้ำประปา และการสื่อสาร ด้านความปลอดภัยมีหน่วยงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ในพื้นที่ให้การดูแลนักท่องเที่ยวและประชาชน

1.6 ด้านข้อจำกัดที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

บ้านเนินหอมเป็นชุมชนที่มีโอกาสที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านระบบการขนส่งสาธารณะ ทำให้การเข้าถึงพื้นที่ยังไม่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งชุมชนยังขาดความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์และการทำตลาด ทำให้การดึงดูดนักท่องเที่ยวและการสร้างรายได้ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเต็มศักยภาพ

2. ผลการการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุหรือพฤฒพลังในชุมชน

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นเพศหญิง จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 70.11 เป็นเพศชาย 26 คน คิดเป็นร้อยละ 29.89 มีอายุระหว่าง 55-60 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.34 อายุระหว่าง 61-70 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 58.62 อายุระหว่าง 71-85 ปี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 31.04 แหล่งรายได้ของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ได้แก่ เบี้ยผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 78.16 ผู้สูงอายุมีรายได้เฉลี่ย เท่ากับ 5,744 บาทต่อเดือน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 94.25 สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน ส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพเป็นโรคความดัน ไขมัน เบาหวาน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2.2 ข้อมูลภูมิหลังของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุมีอาชีพก่อนเกษียณ ได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป ข้าราชการ และค้าขาย มีผู้สูงอายุกลับคืนถิ่น จำนวน 14 คน อาชีพก่อนเกษียณเป็นช่างทำทอง 3 คน ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของผู้สูงอายุเฉลี่ยคนละ 5,311 บาท ส่วนใหญ่ใช้จ่ายเพื่อเป็นค่าสาธารณูปโภค ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าอาหาร ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีเงินการออม สำหรับผู้สูงอายุที่มีการออมจะเป็นการออมกองทุนหมู่บ้าน สัจจะสะสมทรัพย์ และประกันชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม สำหรับผู้สูงอายุที่มีอาชีพเสริมจะทำเกษตรกรรม นอกจากนี้รายได้เสริมมาจากลูกหลานเลี้ยงดูอุปการะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้มีการอบรมให้ความรู้ทางด้านการเกษตร ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมชุมชน ได้แก่ กิจกรรมทางด้านศาสนา กิจกรรมอาสาสมัคร และกิจกรรมฝึกทักษะอาชีพ ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกของชมรมในชุมชน สำหรับผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรมส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ใช้สิทธิสวัสดิการบัตรทองในการรักษาพยาบาล มีความสามารถในการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันเป็นอย่างดี สำหรับปัญหาสุขภาพด้านการเคลื่อนไหว ได้แก่ ด้านการมองเห็น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมหรือดูงานด้านการท่องเที่ยว สำหรับผู้สูงอายุที่เคยได้รับการอบรมหรือดูงานทางด้านการท่องเที่ยวจะได้รับการสนับสนุนการดูงานจากหน่วยงานของรัฐ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถเข้าร่วมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา เนื่องจากไม่ได้มีงานประจำ

2.3 ด้านศักยภาพสนับสนุนการท่องเที่ยว

จากการประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลวิจัยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสามารถพิเศษด้านการทำอาหาร จำนวน 14 คน และมีความสามารถพิเศษทางด้านดนตรีและด้านพิธีกร ได้แก่ ร้องเพลง ร้องหมอลำ วิทยากร เล่นดนตรี มีผู้สูงอายุจำนวน 4 คน สามารถผลิตของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวได้ ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ สามารถสนับสนุนการท่องเที่ยวในด้านอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากผู้นำตามความเหมาะสม นอกจากนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวในชุมชนสามารถสร้างรายได้ มีความสนใจที่จะร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ยังคงมีผู้สูงอายุส่วนน้อยที่ไม่สนใจที่จะเข้าร่วม เนื่องจากติดภารกิจทางครอบครัวหรือมีอาชีพประจำที่ต้องทำ และมีปัญหาทางด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถมีบทบาทในด้านอาหาร ด้านการนำเที่ยว ด้านกิจกรรมชุมชน รวมทั้งสามารถประสานหาที่พักหากมีการเปิดการท่องเที่ยวชุมชน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าการท่องเที่ยวในชุมชนจะไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

2.4 ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

หากชุมชนมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เช่น แอปพลิเคชัน เว็บไซต์ รวมทั้งจะมีการฝึกอบรมให้ความรู้ในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้กับผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์สมาร์ตโฟน จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 69.41 ส่วนใหญ่ใช้แอปพลิเคชัน Line, Facebook และ YouTube มีวัตถุประสงค์เพื่อติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อน เพื่อใช้ดูสื่อบันเทิงต่าง ๆ และข้อมูลข่าวสาร ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมอบรมและพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยี เนื่องจากต้องการทันต่อข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ สามารถวิเคราะห์ศักยภาพผ่านมิติที่สำคัญ 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านการมีส่วนร่วม และมิติด้านความมั่นคงหรือหลักประกันชีวิต ซึ่งช่วยให้เห็นภาพรวมของบทบาทผู้สูงอายุในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

มิติที่ 1 สุขภาพของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสามารถในการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันเป็นอย่างดี สำหรับปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีปัญหาทางด้านสายตา ได้แก่ การมองเห็น โรคประจำตัวที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็น ได้แก่ โรคความดัน ไขมัน และเบาหวาน โดยผู้สูงอายุมีความคิดเห็นว่าโรคประจำตัวดังกล่าวไม่เป็นอุปสรรคในการเข้าร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการวิเคราะห์ศักยภาพด้านสุขภาพของผู้สูงอายุจึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถเข้าร่วมพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวได้ แม้จะมีปัญหาสุขภาพก็ไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม

มิติที่ 2 การมีส่วนร่วม

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทั้งกิจกรรมทางด้านศาสนา กิจกรรมด้านอาสาสมัคร และกิจกรรมฝึกทักษะอาชีพที่ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐได้จัดขึ้น นอกจากนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ มีความสนใจที่จะเข้าร่วมอบรมพัฒนาทักษะต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยี และมีความสนใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถมีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบหลายด้าน เช่น ด้านอาหาร ด้านการนำเที่ยว ด้านกิจกรรมชุมชน ด้านที่พัก นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีช่วงอายุแตกต่างกันได้ จากการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยจึงสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุมีศักยภาพที่จะสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้

มิติที่ 3 ความมั่นคงหรือหลักประกันชีวิต

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีอาชีพก่อนเกษียณ ได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป ข้าราชการ และค้าขาย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม สำหรับผู้ที่มีการออมส่วนใหญ่จะเป็นการออมกับกองทุนหมู่บ้าน สัจจะสะสมทรัพย์ของหมู่บ้าน ไม่มีรายได้เสริม นอกจากได้รับรายได้เสริมจากลูกหลานเลี้ยงดูอุปการะ รายได้ส่วนใหญ่มาจากสวัสดิการของรัฐบาล (เบี้ยผู้สูงอายุ) ค่าใช้จ่ายส่วนตัวจะเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าอาหาร การรักษาพยาบาลผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้สิทธิบัตรทองของรัฐบาล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากมีความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะสามารถสร้างรายได้เสริม จากการวิเคราะห์ศักยภาพด้านความมั่นคงหรือหลักการประกันชีวิต ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากต้องการความมั่นคงของรายได้ที่มากขึ้น

3. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและพฤฒพลังในชุมชน

จากการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและพฤฒพลัง สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและพฤฒพลังของชุมชนบ้านเนินหอม ด้วยการวิเคราะห์จุดเด่น และจุดอ่อน (Kan, Vasylchuk, Chuprii, Datskiv, & Kraverts, 2022) ได้ดังนี้

ตาราง 1

การวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและพฤฒพลังของชุมชนบ้านเนินหอม ด้วยจุดเด่นและจุดอ่อน

จุดเด่น	จุดอ่อน
1. ชุมชนมีทรัพยากรธรรมที่โดดเด่น เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จึงมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง	1. ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แม้ว่าชุมชนบ้านเนินหอมจะมีโอกาสที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังคงขาดระบบขนส่งสาธารณะที่รองรับการท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยว

จุดเด่น	จุดอ่อน
2. ผู้สูงอายุในชุมชนสามารถทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น วิทยากรให้ความรู้ สามารถถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับธรรมชาติและภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในพื้นที่มีผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ชุมชนอยู่หลายท่าน	2. ประชาชนในพื้นที่ยังขาดทักษะ เทคนิค และกลไกในการประชาสัมพันธ์พื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ไม่สามารถสร้างการรับรู้ในวงกว้างหรือเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชุมชนถึงแม้จะมีสมาร์ตโฟนใช้แอปพลิเคชันพื้นฐานเช่น Line และ Facebook แต่ยังขาดทักษะทางด้านตลาดออนไลน์
3. ชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดมาหลายรุ่น เช่น การแทงหยวก การตีมีดโบราณ การผลิตสมุนไพร เป็นต้น	3. ข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ แม้ว่าผู้สูงอายุจะมีพฤฒพลังที่พร้อมจะสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม และยังมีการพึ่งพาสวัสดิการจากภาครัฐ ทำให้มีข้อจำกัดทางด้านความมั่นคงทางด้านการเงิน เช่น การลงทุนในการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว
4. ชุมชนมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนหลากหลายประเภท ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับเป็นของฝากให้แก่นักท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้จากการจำหน่ายได้ เช่น ทองม้วนสมุนไพร เครื่องจักสาน	4. ข้อจำกัดด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ แม้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนจะสามารถเคลื่อนไหวได้ดี แต่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง เช่น โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน อาจส่งผลต่อการทำกิจกรรมที่ต้องใช้แรง หรือในการสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระยะเวลานานอาจทำได้จำกัด

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

อภิปรายผล

1. การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและพฤฒพลังเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ชุมชนบ้านเนินหอม มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ น้ำตกเขาอีโต้ รวมทั้งยังมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เช่น ศิลปะการแทงหยวก การตีมีดโบราณ และศาสตร์สมุนไพร สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ The Institute of Science and Technology of Thailand (2000) ที่ได้กำหนดองค์ประกอบในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว ได้แก่ ธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ กระบวนการผลิตปัจจัยดึงดูดหรือเสน่ห์ของเกษตรกรรม และการขายและการกระจายผลผลิต สำหรับการประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีความสามารถในการเคลื่อนไหวเป็นอย่างดี แม้จะมีโรคประจำตัวไม่เป็นอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้สูงอายุสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะสร้างรายได้เสริม ดังนั้นผู้สูงอายุจึงสามารถสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งในบทบาทของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาและผู้ผลิตสินค้าพื้นเมือง ซึ่งสอดคล้องกับ World Health Organization (2002) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพจะประกอบด้วยการมีสุขภาพที่ดี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และการมีแหล่งสนับสนุนทางการเงินเพื่อให้เกิดรายได้ที่พอเพียง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยค้นพบข้อจำกัดของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบขนส่งสาธารณะที่ยังไม่รองรับนักท่องเที่ยว และขาดการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางดิจิทัล ในส่วนของผู้สูงอายุ ค้นพบข้อจำกัดด้านสุขภาพและเทคโนโลยี ทำให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ท่องเที่ยวอาจทำได้จำกัด สอดคล้องกับ Kan, Vasylchuk, Chuprii, Datskiv, and Kravets (2022) ที่ทำการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ที่ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่อุปสรรคคือการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ถ้าต้องการประสบความสำเร็จในด้านการท่องเที่ยว ควรเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งสอดคล้องกับ Wackowski, Chi, and Tan (2024) ที่พบว่า บริษัทชั้นนำทางด้านการท่องเที่ยวของประเทศเวียดนาม มีจุดแข็ง คือ การสร้างเครือข่ายพันธมิตรระดับสากล มีผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวหลากหลาย มีความสามารถทางด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์ และมีการบริหารจัดการการเงินที่ดี ขณะที่จุดอ่อน คือ กลุ่มลูกค้าหลักยังมีจำกัด ขาดการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและการลงทุนในตลาดประเทศ การจัดสรรงบประมาณการลงทุนที่กว้างเกินไป ดังนั้นถ้าต้องการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาจะต้องปรับกลยุทธ์การแข่งขัน สร้างเครือข่ายพันธมิตร ส่งเสริมการตลาดต่างประเทศ และลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน

2. การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเนินหอม ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ชุมชนยังมีข้อจำกัดทางด้านระบบการขนส่งสาธารณะ และยังขาดความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์และการทำตลาด ทำให้การดึงดูดนักท่องเที่ยวมีศักยภาพไม่เต็มที่ ดังนั้น จึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน นั่นคือ การมุ่งเน้นพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ เช่น รถรับส่งนักท่องเที่ยวจากจุดสำคัญไปยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชน รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้ข้อมูลที่ครบถ้วนเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ พัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว นอกจากนี้ หากต้องการให้ผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว การฝึกอบรมทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ วิทยากร จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถมีบทบาทสำคัญ สอดคล้องกับ Sukortprommee, Thanuttamanon, Singhdong, and Peamchai (2025) ที่กล่าวว่า รัฐบาลมีผลโดยตรงต่อสนับสนุนชุมชนและการนำเทคโนโลยีมาใช้ รัฐบาลจะเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีดิจิทัล และร่วมมือกับภาคธุรกิจ สำหรับชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า โดยออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ นำเทคโนโลยีมาใช้โดยเฉพาะการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว เช่น ระบบดิจิทัล แอปพลิเคชัน เพื่อเพิ่มความสะดวกและความปลอดภัย ทั้งนี้ งานวิจัยไม่สอดคล้องกับ Gurkan and Aylan (2022) ที่พบว่า แรงงานสูงอายุเป็นพวกที่ดื้อรั้นไม่สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ผู้บริหารบางส่วนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีอคติต่อแรงงานสูงวัย การนำแรงงานสูงอายุมาใช้ในการปฏิบัติงานจะทำให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง และภาพลักษณ์ของธุรกิจลดลง ดังนั้น หากต้องการให้แรงงานผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว จะต้องเร่งสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เป็นธรรม ควรเน้นการพัฒนาและจัดการแรงงานสูงวัยในภาคการท่องเที่ยว เช่น การฝึกอบรม การปรับโครงสร้าง การส่งเสริมความเท่าเทียมในที่ทำงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานภาครัฐ ภาคีเครือข่าย ผู้นำชุมชน และกลุ่มการท่องเที่ยวควรมีการรวมตัวกันเพื่อกำหนดทิศทางและรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวภายในชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. หน่วยงานภาครัฐ ภาคีเครือข่าย และเอกชนในพื้นที่ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ให้กับการท่องเที่ยวของชุมชน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

3. ชุมชนอาจส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในฐานะวิทยากร มัคคุเทศก์ หรือผู้ผลิตสินค้าเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

เมื่อชุมชนมีการเลือกรูปแบบของการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการประเมินศักยภาพของชุมชนและผู้สูงอายุครั้งต่อไป อาจนำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวแต่ละรูปแบบมาใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินอีกครั้ง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัย เรื่อง นวัตกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและชุมชนออนไลน์สนับสนุนพฤฒพลังในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2567 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ทำงานวิจัย

รายการอ้างอิง

กัลยา สว่างคง. (2558). การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยวกรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในจังหวัดสระบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 18*, 10-25. https://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/view/7020

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครนายก. (2562). *คู่มือปราจีนบุรี.* ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ์ และรัชนก คชไกร. (2563). แนวทางเสริมสร้างพฤฒพลังในการเป็นมัคคุเทศก์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ: มุมมองผู้สูงอายุกรณีศึกษาจังหวัด. *วารสารพยาบาลทหารบก, 21*(3), 473-480. https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JRTAN/article/view/234288

ต้นแบบความสำเร็จ “บ้านถ้ำเสือ” สัมผัสวิถีชุมชนท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ. (2565). https://mgronline.com/travel/detail/9650000085378

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2563). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 18). เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์.

เทศบาลตำบลบ้านนาปรือ. (2566). *รายงานข้อมูลผู้สูงอายุในชุมชน ปี พ.ศ. 2561-2566.* เทศบาลตำบลบ้านนาปรือ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

ใบเฟิร์น วงษ์บัวงาม และมุขสุดา พูลสวัสดิ์. (2556). *การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โครงการที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาคการเกษตรในเขตกรุงเทพและปริมณฑล.* [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์] มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2568). *สนค. จับตาแนวโน้มภาคการท่องเที่ยวไทย สู่โอกาสขับเคลื่อนเศรษฐกิจระยะยาว*. https://tpso.go.th/news/2501-0000000018

สำนักงานสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ. (2567). *ทำความรู้จัก “พฤฒพลัง (active ageing) พลังวิเศษของคนสูงวัย ที่ทำให้กายและใจไม่ร่วงโรยไปตามกาลเวลา.* https://section09.thaihealth.or.th/2024/04/10/active-ageing/

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

อาชัญญา รัตนอุบล. (2562). ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. *วารสารศิลปกรศึกษาศาสตร์, 11*(1), 46-26. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/174525

Ferrans, C. E., & Powers, M. J. (1992). Psychometric assessment of the quality-of-life index. *Research in Nursing & Health, 15*(1), 29-38. https://doi.org/10.1002/nur.4770150106

Gurkan, G. C., & Aylan, K.F. (2022). Oler workers as a factor of discrimination in business life and a conceptual self-criticism for the tourism sector. Turizm ve isletme Bilimleri Dergisi, *2*(1), 53-65. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2225277

Institute of Ecotourism. (2002). *Strategic assessment of the impact on the environment and tourism.* Institute of Ecotourism, Srinakarinwirot University.

Kan, D. S., Vasylchuk, V. M., Chuprii, L. V., Datskiv, I. B., & Kravets, K. P. (2022). Tourism sector in Asian countries: strengths, weaknesses and prospects for development. *Review of Economics and Finance,* 20, 229-235. https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.27

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research, 2*(2), 49-60. https://eric.ed.gov/?id=ED121845

Sukortprommee, S., Thanuttamanon, B., Singhdong, P., & Peamchai, P. (2025). *The role of government and community support in promoting tourism experiences through the application of technology in the tourism business for the elderly. Journal of Lifestyle & SDG's Review*, *5*(3), 1-19. https://doi.org/10.47172/2965-730X.SDGsReview.v5.n03.pe04777

The Institute of Science and Technology of Thailand. (2000). *A study to determine guidelines for the development and management of agricultural tourism*. Academic Service Center, The Institute of Science of Technology of Thailand.

Wackowski, K., Chi, L., & Tan, C. (2024). *Analysis of strengths and weaknesses of Saigontourist travel services company. A proposed solutions to promote and overcome*. https://www.researchgate.net/publication/385527035

World Health Organization. (2002). *The world health report 2002-reducing risks, promoting healthy life.* http://www.who.int/whr/2002/en/

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University